

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาการค้นคว้าแบบอิสระในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึง การจัดการมลพิษจากฟาร์มเลี้ยงสุกร โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ระดับตำบล โดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมลพิษที่เกิดจากฟาร์มสุกรในระดับตำบล โดยการศึกษาการวางแผน การปฏิบัติงาน การรับผลประโยชน์ และติดตามประเมินผลการจัดการมลพิษร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกรในพื้นที่ ผู้ศึกษาได้เข้าไปศึกษา และทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้เห็นภาพรวมของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถนำสิ่งที่พบเห็นมาอธิบายถึงประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาได้อย่างละเอียดและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ โดยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตามประเด็นเนื้อหาของการวิจัยโดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่มจากบุคคลกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ตอน อันได้แก่

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนที่ศึกษา เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของหมู่บ้านเป็นการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทั่วไปของชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง การปกครอง

ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดการมลพิษที่เกิดจากฟาร์มสุกร ได้แก่

- 1) การดำเนินกิจกรรมในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร
- 2) การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนที่ศึกษา

ประวัติความเป็นมาองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว

องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการยกฐานะจากสภาพตำบลคอนแก้ว ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 25439 อบต. ชั้น 4 และขณะนั้นยังไม่มีอาคารที่ทำการถาวร จึงใช้อาคารสภาตำบลเดิม ซึ่งอยู่ภายในบริเวณวัด โสภณาราม เป็นอาคารที่ทำการชั่วคราว ซึ่งเดิมเป็นอาคารกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านตำบลคอนแก้ว ต่อมาในต้นปี 2540 องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ได้รับการเลื่อนระดับระดับ ชั้น 3 และปัจจุบัน ได้ย้ายที่ทำการมาอยู่ที่ทำการถาวรเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 200 หมู่ที่ 4 ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้ง

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอแม่ริม อาณาเขตติดต่อกับศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปที่ราบด้านตะวันออกแม่น้ำปิง ด้านตะวันตกติดต่อกับอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 34,953 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของราษฎรหรือเขตชุมชน 1 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด คือ พื้นที่ทางฝั่งขวาของถนนเชียงใหม่ – ผาง (ด้านตะวันออก) สำหรับพื้นที่ที่เหลือ 3 ใน 4 ส่วนของพื้นที่ทั้งหมดเป็นเขตทหารอยู่ในความดูแลของทหารเกือบทั้งหมด อยู่ทางฝั่งซ้ายของถนนเชียงใหม่-ผาง (ด้านตะวันตก) แบ่งพื้นที่เพื่อทำการพัฒนาแยกเป็น 10 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านบ่อปู้	จำนวน 435 ครัวเรือน ประชากร 948 คน
หมู่ที่ 2 บ้านคอนแก้ว	จำนวน 755 ครัวเรือน ประชากร 2,108 คน
หมู่ที่ 3 บ้านศาลา	จำนวน 651 ครัวเรือน ประชากร 1,528 คน
หมู่ที่ 4 บ้านป่าแงะ	จำนวน 640 ครัวเรือน ประชากร 1,098 คน
หมู่ที่ 5 บ้านพระนอน	จำนวน 808 ครัวเรือน ประชากร 1,775 คน
หมู่ที่ 6 บ้านป่ารวก	จำนวน 170 ครัวเรือน ประชากร 538 คน
หมู่ที่ 7 บ้านสันเหมือง	จำนวน 188 ครัวเรือน ประชากร 607 คน
หมู่ที่ 8 บ้านชะเอือง	จำนวน 783 ครัวเรือน ประชากร 2,299 คน
หมู่ที่ 9 บ้านสบสาหนองพาน	จำนวน 108 ครัวเรือน ประชากร 408 คน
หมู่ที่ 10 บ้านพระเจ้านั่งโก้น	จำนวน 178 ครัวเรือน ประชากร 660 คน
รวม	จำนวน 4,736 ครัวเรือน ประชากร 12,969 คน

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับลำน้ำแม่ปิง อำเภอแม่ริม และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับคอกอปรุย อำเภอเมือง และตำบลช้างเผือก ตำบลป่าตัน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลคอนแก้ว

ข้อมูลสำรวจเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2544 พบว่า ตำบลคอนแก้ว ทั้ง 10 หมู่บ้านมีประชากรทั้งหมด จำนวน 12,969 คน แยกเป็นชาย 7,131 คน หญิง 5,838 จำนวนครัวเรือน 4,736 ครัวเรือน จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งรวม 9,996 คน แยกเป็นชาย 5,570 คน หญิง 4,426 คน

อาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตทหาร และเป็นที่ตั้งของส่วนราชการหน่วยงาน ประกอบกับอยู่ใกล้ศูนย์ราชการจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ที่อยู่อาศัยส่วนมากจะเป็นข้าราชการซึ่งรองจากอาชีพรับจ้างและค้าขายซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. อาชีพรับจ้าง	ประมาณ 48 %
2. อาชีพค้าขาย	ประมาณ 23 %
3. อาชีพรับราชการ	ประมาณ 18 %
4. อาชีพการเกษตร	ประมาณ 4 %
5. อื่น ๆ	ประมาณ 7 %

สถานศึกษา

การศึกษาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงอุดมศึกษาเป็นการดำเนินการจัดการศึกษาภาครัฐบาล โดยมีสถานศึกษาจำแนกตามสังกัด ดังนี้

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาประถมศึกษา 3 แห่ง ได้แก่

1. โรงเรียนคอนแก้ว หมู่ที่ 2
2. โรงเรียนบ้านศาลา หมู่ที่ 3
3. โรงเรียนบ้านพระนอน หมู่ที่ 8

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 2 แห่ง ได้แก่

1. โรงเรียนนวมินทราชูทิศพายัพ หมู่ที่ 8
2. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ หมู่ที่ 4

สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่สา หมู่ที่ 1

ด้านการศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว นับถือศาสนาพุทธ นอกจากนี้ มีผู้นับถือศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาคริสต์

- วัด 5 แห่ง ได้แก่

1. วัดคาราภิมุข หมู่ 1
2. วัดคอนแก้ว หมู่ 2
3. วัดโสภณาราม หมู่ 3
4. วัดปิยาราม หมู่ 4
5. วัดพระนอน หมู่ 5

- สำนักสงฆ์ 1 แห่ง ได้แก่ สำนักสงฆ์สันเหมื่อน หมู่ 7

- โบสถ์คริสต์ 1 แห่ง ได้แก่ หมู่ 4

ด้านการแพทย์และอนามัย

- โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข 1 แห่ง

- โรงพยาบาลนครพิงค์ หมู่ 4

- ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ หมู่ 4

- สถานีอนามัยตำบลคอนแก้ว หมู่ 4

- ศูนย์สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ทุกหมู่บ้าน)

- ศูนย์สุขภาพชุมชน หมู่ 2

- ศูนย์แพทย์ชุมชนตำบลคอนแก้ว หมู่ 4

- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบเชียงใหม่ หมู่ 8

การจัดองค์การบริหารส่วนตำบล

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว เป็นสมาชิกที่ได้มาโดยกระบวนการเลือกตั้งจากกลุ่มประชาชนในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน

การบริหารงานแยกเป็น 2 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ประกอบด้วย

- 1.1 ประธานสภา อบต.คอนแก้ว
- 1.2 รองประธานสภา อบต.คอนแก้ว
- 1.3 สมาชิกสภา อบต.คอนแก้ว
- 1.4 เลขานุการสภา อบต.คอนแก้ว

ประธานสภาฯ และรองประธานสภาฯ จะอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี ประธานสภาฯ รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับการคัดเลือกตามมติที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว โดยอำนาจหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว มีดังนี้

- ก) ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล
- ข) พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบังคับ ร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม
- ค) ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหาร ให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนพัฒนาตำบล ตามข้อ 1 และกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

2. ฝ่ายบริหาร ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารจำนวน 3 คน ได้แก่

2.1 ประธานกรรมการบริหาร 1 คน

2.2 กรรมการบริหาร 1 คน

2.3 ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เป็นเลขาโดยตำแหน่งทั้งหมดจะอยู่ในวาระ 4 ปี โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- ก) บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติ ข้อบังคับ และแผนพัฒนาตำบลและรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พิจารณาให้ความเห็นชอบ

- ข) จัดทำแผนพัฒนาตำบล และงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อสนองให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาความเห็นชอบ
- ค) รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
- ง) ปฏิบัติหน้าที่อย่างอื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

ในส่วนของหมู่บ้านสบสาหนองพานมีข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านซึ่ง ผู้วิจัยได้รวบรวมมาจากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้าน รวมทั้งการสังเกตโดยการเดินสำรวจพื้นที่ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาพของหมู่บ้านที่ทำการสำรวจเพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจสภาพแวดล้อมของกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอกพิษจากฟาร์มสุกร ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอกพิษจากฟาร์มสุกรประกอบด้วยข้อมูลดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้านสบสาหนองพาน

หมู่บ้านสบสาหนองพานเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง มีครัวเรือนทั้งสิ้น 108 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งสิ้น 408 คน โดยเฉลี่ยแต่ละครัวเรือนมีสมาชิกประมาณ 3-5 คน ระดับการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และรองลงมาก็คือระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี อาชีพของประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพทำไร่ทำสวน ตามพ่อแม่และรองลงมาก็คืออาชีพรับจ้าง

เมื่อพิจารณาจากสภาพหมู่บ้านพบว่าโดยทั่วไป นับว่าหมู่บ้านสบสาหนองพานมีการพัฒนาที่ดีมากถนนภายในหมู่บ้านทุกสายเป็นถนนคอนกรีต มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน การใช้เชื้อเพลิงในการหุงต้มก่อนมีการใช้ก๊าซชีวภาพ ส่วนใหญ่ใช้เชื้อเพลิงจากฟืนและถ่าน รองลงมาก็คือซื้อก๊าซบรรจุถังจากร้านค้า ปัญหาของหมู่บ้านสบสาหนองพานจากการพูดคุยกับชาวบ้านส่วนใหญ่ตอบว่า มีปัญหาในเรื่องของผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการประกอบอาชีพของตนเองมีน้อย จนทำให้บางครั้งครอบครัวต้องมีการหนีสิน

2. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองพาน

จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตกิจกรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านสบสาหนองพาน พบว่าชาวบ้านมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวมอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และกิจกรรมงานบุญกุศลต่างๆ เช่น งานประเพณีสงกรานต์ งานทำบุญกลางบ้าน งานวันปีใหม่ งานวันเข้าพรรษา งานวันออกพรรษา รวมทั้งงานศพของชาวบ้านในหมู่บ้านสบสาหนองพาน เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับธรรมเนียมท้องถิ่น ธรรมเนียมทางศาสนา

และงานทดลองในเทศกาลต่าง ๆ นั้น ประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองพานให้ความสนใจ กระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ตามปกติ กิจกรรมที่เข้าร่วมลักษณะนี้เป็นกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมปกติพื้นฐานในสังคมชนบท และเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความริเริ่มและดำเนินการภายในหมู่บ้านเอง

ในส่วนของกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ที่ทางหน่วยงานราชการเป็นผู้ริเริ่มให้ หรือมีโครงการมาให้ชาวบ้านส่วนใหญ่กล่าวว่าถ้าเป็น โครงการที่ดีมีประโยชน์และสอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตก็ให้ความร่วมมือเต็มที่ เช่น โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด โครงการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ชาวบ้านก็อยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย

ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดการมลพิษที่เกิดจากฟาร์มสุกร

รูปแบบการจัดการมลพิษที่เกิดจากฟาร์มสุกร ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ การดำเนินกิจกรรมการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร และ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การดำเนินกิจกรรมการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร

จากการสนทนากลุ่มกับ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าของกิจการ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านสบสาหนองพาน รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าวทำให้ทราบว่า กิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร โดยระบบชีวภาพริเริ่มจาก 4 กลุ่มบุคคลสำคัญคือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และเจ้าของกิจการ จากข้อมูลที่ได้รับ ไม่ว่าจะเป็นจากการสัมภาษณ์ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมพบว่ากิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรซึ่งประชาชนมีส่วนร่วม นั้น ไม่ได้เกิดจากการริเริ่มของชาวบ้านคนไหนคนใด แต่เกิดจากการปรึกษาหารือกันระหว่าง คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าของกิจการฟาร์มสุกร และนอกจากนี้ยังเกิดจากคำแนะนำของข้าราชการที่รับผิดชอบโครงการ กิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร โดยระบบชีวภาพนี้ข้าราชการที่ให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ปัญหาคือผู้นำภายในชุมชน ได้แก่ บุคลากรจากภายนอกชุมชน กิจกรรมการแก้ปัญหามาจากฟาร์มสุกรที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกิดจากผู้นำภายในชุมชน และทำการประสานงานกับผู้นำจากภายนอกชุมชน ได้แก่ ข้าราชการที่รับผิดชอบกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรตำบล/อำเภอ เพื่อขอความช่วยเหลือในการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรจากกรมส่งเสริมการเกษตร และจากการสัมภาษณ์ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมพบว่า ข้าราชการครูในหมู่บ้าน มีบทบาทบ้างแต่ไม่มากนักในการเสนอแนะกิจกรรมเพื่อการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร จากการศึกษาของผู้วิจัยทำให้พบว่าโดยทั่วไปการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร ในหมู่บ้านสบสาหนองพานมีลักษณะ

อย่างง่าย มีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ การเริ่มต้นกิจกรรม การระดมความ สนับสนุน และ การบริหารกิจกรรมการจัดการปัญหาหมพิษจากฟาร์มสุกร

2.1.1 การริเริ่มกิจกรรมการจัดการปัญหาหมพิษจากฟาร์มสุกร

หลังจากที่มีการริเริ่มความคิดในกลุ่มของผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และ ข้าราชการจากกรมการส่งเสริมการเกษตรซึ่งติดต่อกับผู้นำภายในชุมชน และคณะกรรมการหมู่บ้านแล้ว ขั้นตอนสำคัญ คือ การนำความคิดนั้นมาปฏิบัติให้เกิดผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยการปรึกษาหารือ กำหนดแนวทางดำเนินการในหมู่บ้าน หรือผู้รับผิดชอบกิจกรรมการแก้ปัญหาหมพิษจากฟาร์มสุกรใน หมู่บ้าน ลักษณะการเริ่มต้นกิจกรรมมักปรากฏในรูปการปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการระหว่างผู้นำ หรือปรึกษาอย่างเป็นทางการในคณะกรรมการหมู่บ้าน

หลังจากปรึกษาประเด็นความเป็นไปได้และพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว หากผู้นำ ภายในหมู่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านเห็นชอบด้วยก็มีการเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อขอความคิดเห็น เพิ่มเติมรวมทั้งขอความสนับสนุนกิจกรรมการแก้ปัญหาด้วย

2.1.2 การระดมความสนับสนุนในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และ คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ให้ข้อมูลว่าการระดมความสนับสนุนนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ คือ การระดมความเห็นชอบจากชาวบ้าน และการระดมทรัพยากรการเงินหรือวัสดุ และแรงงาน

ก) การระดมความเห็นสนับสนุนจากประชาชนในหมู่บ้านเพื่อให้ความเห็นชอบ และช่วยเหลือกิจกรรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญซึ่งผู้นำหมู่บ้านต้องดำเนินการเป็นขั้นแรก เพราะหาก ปราศจากความสนับสนุนในเบื้องต้นแล้ว โครงการการแก้ปัญหาหมพิษจากฟาร์มสุกรในหมู่บ้านย่อม ไม่ประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน ดังนั้นผู้นำภายในหมู่บ้านจึงจัดประชุมชี้แจงกับชาวบ้านในเรื่อง ของวัตถุประสงค์ และประโยชน์ของกิจกรรมการแก้ปัญหาหมพิษจากฟาร์มสุกรที่กำลังจะเริ่มขึ้น นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วคณะกรรมการหมู่บ้านสบสาหนองพานยังให้ข้อมูลอีกว่าหากไม่มีการจัดประชุม ผู้นำภายในหมู่บ้านก็จะต้องพยายามพูดคุยกับผู้นำอื่น ๆ ที่ไม่เป็นทางการในหมู่บ้าน ได้แก่ ทีมวิทยากร กระบวนการซึ่งเป็นตัวกลางในการประสานข้อมูลระหว่างปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านกับชาวบ้าน ช่วยทำหน้าที่ระดมความเห็นชอบสนับสนุนจากชาวบ้าน

ข) การระดมทรัพยากรการเงินหรือวัสดุนั้น จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ให้ข้อมูลว่าจะกระทำขณะที่มีการประชุมครั้งแรกหรือโดยการอาศัยทีมวิทยากรกระบวนการ และชาวบ้านด้วยตนเองช่วยเผยแพร่ความคิดในการทำกิจกรรมการแก้ปัญหาหมพิษจากฟาร์มสุกร เช่น

เรียกเก็บเงินจากชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหาลพิษจากฟาร์มสุกรจำนวนครอบครัวละ 400 บาท รวมทั้งขอความร่วมมือในการนำเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้ในกิจกรรมการแก้ปัญหาหาลพิษจากฟาร์มสุกร รวมทั้งขอความร่วมมือให้ชาวบ้านช่วยสละแรงงานในการติดตั้งท่อก๊าซเข้าไปยังหมู่บ้านและบ้านของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหาลพิษจากฟาร์มสุกร

2.1.3 การบริหารกิจกรรม

การบริหารกิจกรรมการแก้ปัญหาหาลพิษจากฟาร์มสุกร จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม การบริหารกิจกรรมการแก้ปัญหาหาลพิษจากฟาร์มสุกร ในหมู่บ้านสบสาหนองฟานนั้นเป็นการดำเนินการในรูปกลุ่มซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การดำเนินการเป็นกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการกับการดำเนินการในรูปกลุ่มอย่างเป็นทางการ

ก) การดำเนินการเป็นกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการนั้นกระทำโดยมอบหมายให้คนกลุ่มหนึ่งรับหน้าที่ดำเนินการไป โดยมอบให้ทำกิจกรรมเหมือนกัน หรือแยกกันตามความสนใจหรือความถนัดของแต่ละคน ทั้งนี้ไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบเป็นการแน่นอนและต่อเนื่อง เช่น การมอบหมายให้กลุ่มทำหน้าที่การติดตั้งท่อก๊าซเข้าหมู่บ้าน รวมทั้งทำหน้าที่คอยปรับปรุงท่อที่เกิดความชำรุดเสียหาย เป็นต้น

ข) ส่วนการดำเนินการในรูปกลุ่มอย่างเป็นทางการ เป็นการดำเนินการกิจกรรมในรูปคณะกรรมการ ซึ่งอาจได้มาโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งก็ได้ การดำเนินการในรูปแบบหลังนี้มักจะใช้กับกิจกรรมการแก้ปัญหาหาลพิษจากฟาร์มสุกรในส่วนที่ต้องมีเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อดูแลเก็บเงินชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งมีหน้าที่ทำบัญชีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการติดตั้งท่อก๊าซ ซึ่งจากการให้ข้อมูลของคณะกรรมการหมู่บ้านทำให้ทราบว่าต้องมีคณะกรรมการเพื่อดูแลงบประมาณก็เพื่อต้องการความโปร่งใสในการทำงานบริหารเงินของโครงการ

การมีหรือไม่มีกลุ่มรับผิดชอบเป็นทางการไม่มีความสัมพันธ์แน่ชัดกับความสำเร็จของกิจกรรม ในกรณีที่กลุ่มเป็นทางการได้ตัวบุคคลที่ขาดความสนใจหรือความสามารถมาดำเนินการกิจกรรมย่อมเป็นไปได้ช้าหรือล้มเหลว ในขณะที่หากผู้นำกลุ่มไม่เป็นทางการสามารถผลักดันกิจกรรมได้ดีกว่ากิจกรรมก็มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จ คณะกรรมการหมู่บ้านได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าความสำเร็จของกิจกรรมการแก้ปัญหาหาลพิษจากฟาร์มสุกรขึ้นกับภาวะผู้นำภายในชุมชน และการตระหนักในประโยชน์ของกิจกรรมมากกว่าขึ้นกับรูปแบบของการบริหารกิจกรรมการแก้ปัญหา

2.2 การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร

จากการศึกษาถึงวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรณีของบ้านสบสาหนองฟาน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มกับ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครวิทยากรกระบวนการ ผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าของกิจการฟาร์มสุกร พบว่าวิธีการ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกรนั้นเกิดจากการส่งเสริมของผู้นำภายในหมู่บ้าน และบุคลากรจากภายนอกหมู่บ้าน ประกอบด้วย เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด และเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการเกษตร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็น เสนอแนะกิจกรรม และโครงการ รวมทั้งเป็นผู้ให้ความรู้ทางวิชาการแก่ผู้นำภายในชุมชนเท่านั้น ส่วนบทบาทที่แท้จริงในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาหมอกพิษนั้น เป็นการส่งเสริมที่เกิดจากผู้นำภายในหมู่บ้านเป็นหลักดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผู้นำภายในหมู่บ้าน

ผู้นำภายในชุมชนมีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้พบว่าผู้นำภายในของหมู่บ้านสบสาหนองฟาน ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และทีมวิทยากรกระบวนการ ซึ่งจากการสนทนากลุ่มพบว่า การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหมอกพิษจากฟาร์มสุกรผู้นำภายในหมู่บ้านได้ทำการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีขั้นตอนดังนี้

ก) ทำการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้นำภายในหมู่บ้านโดยทำการแจกแจงหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งสามารถแบ่งหน้าที่ได้ดังนี้

1) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ดำเนินการโดย การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการแจกความรับผิดชอบให้กับผู้นำระดับต่ำลงไป กล่าวคือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ใช้วิธีการมอบหมายให้ทางผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรับหน้าที่ไปชักชวนชาวบ้านหรือมิฉะนั้นก็ใช้การประชุมกรรมการของหมู่บ้าน เพื่อชักชวนหรือแจ้งข่าวให้ประชาชนทราบอีกชั้นหนึ่ง ในบางกรณีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลก็ใช้วิธีการเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อชี้แจงข้อมูล และบรรยายถึงเหตุผลต่างๆเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่โดยทั่วไปแล้วปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลจะจัดการประชุมผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการของหมู่บ้านและทีมวิทยากรกระบวนการก่อนการประชุมชาวบ้าน หรือในกรณีที่ไม่มีเวลามากพอปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลก็จะออกไปพูดคุยชักชวนชาวบ้านด้วยตนเอง อีกประการหนึ่งคือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีภาระ

หน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหมลพิษจากฟาร์มสุกร ได้แก่ เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด นักวิชาการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากกรมการส่งเสริมการเกษตร และกองทุนเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน เพื่อให้เข้ามาช่วยในการเข้ามาแสดงเหตุผลข้อเท็จจริง และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการแก้ปัญหาหมลพิษจากฟาร์มสุกร

2) ผู้ใหญ่บ้าน การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกรในหมู่บ้านสบสาหนองพาน ผู้ใหญ่บ้านใช้วิธีการปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งแกนนำสำคัญภายในหมู่บ้านก่อนเป็นจุดเริ่มต้น หลังจากนั้นก็จะเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อชี้แจงสาเหตุและเหตุผลและขอความร่วมมือ การเรียกประชุมทำได้โดยการประกาศผ่านเครื่องขยายเสียงภายในหมู่บ้านร่วมกับการเดินบอกให้เข้าร่วมประชุมรวมทั้งการบอกต่อ ๆ กันไป ในการประชุมชาวบ้านนี้ผู้ใหญ่บ้านที่ให้ข้อมูลกล่าวว่า ควรพยายามทำตามแนวทางประชาธิปไตย คือ ไม่บังคับ รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านให้ความเห็นชอบก็เริ่มดำเนินการได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ใหญ่บ้านให้ข้อสังเกตว่าตามปกติชาวบ้านไม่ค่อยมีปัญหาขัดข้อง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะพูดว่า “อยากให้ช่วยอะไรก็บอกมา หรือว่าอะไรก็ตามกัน” เป็นต้น

3) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บทบาทของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านบ้านสบสาหนองพานนั้น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหรือเป็นรายแล้วแต่กรณี เช่น พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ญาติมิตร และขอให้บุคคลดังกล่าวช่วยกระตุ่นการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านคนอื่นต่อไป หรือในบางโอกาสก็เดินพบปะกับชาวบ้านเป็นการส่วนตัว โดยการพบปะชาวบ้านเป็นการส่วนตัวนี้ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีข้อเสนอแนะว่า ต้องทำตัวเป็นกันเอง ใช้วิธีการชักจูงโดยเหตุและผล รวมทั้งต้องพยายามโน้มน้ำหนักฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยให้คล้อยตามเพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหมลพิษจากฟาร์มสุกรในหมู่บ้าน

4) คณะกรรมการหมู่บ้าน ในการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมนั้น กรรมการหมู่บ้านใช้วิธีการสื่อสารโดยตรงในลักษณะตัวต่อตัว โดยวิธีเดินบอกแก่คนสนิทให้บอกต่อ ๆ กันไปหรือให้ลูกหลานหรือคนใกล้ชิดให้ช่วยกระจายข่าวโดยการบอกต่อไปยังบุคคลอื่น วิธีการที่กรรมการหมู่บ้านใช้มักเป็นการอาศัยความรู้จักเป็นการส่วนตัว โดยที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้ให้ข้อมูลว่าความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษนั้นผู้นำต้องทำตัวเป็นแบบอย่างเมื่อชาวบ้านเห็นแบบอย่างที่ดีก็จะทำตาม นอกจากนี้สถานภาพส่วนตัว เช่น การเป็นผู้อาวุโส เป็นผู้ใหญ่ที่ใคร ๆ เกรงใจน่านับถือ ย่อมช่วยให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นไปสะดวกขึ้น ในส่วนของวิธีการชักชวนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมนั้น กรรมการภายในหมู่บ้าน ก็ใช้วิธีการ

คล้ายกับผู้นำคนอื่น ๆ คืออาศัยเหตุผลซึ่งนำยกตัวอย่างความสำเร็จที่จะได้รับในอนาคตหากร่วมกัน
แก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรสำเร็จ

5) ผู้นำที่ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ทางการ สำหรับในตำบลคอนแก้วผู้นำที่ไม่มี
ตำแหน่งหน้าที่ทางการที่มีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษ
จากฟาร์มสุกรในหมู่บ้านสบสาหนองพาน ได้แก่ ทีมวิทยากรกระบวนการ ซึ่งเป็นอาสาสมัครที่มีความ
ต้องการเข้ามาช่วยเหลือในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความรู้ในการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหา
ให้แก่ ชาวบ้านซึ่งมีทั้งสิ้น 3 คน คือ นางก่องคำ คำมาลัย นายจ่านงค์ อากา และนายอนันท์ ปัญญา
ทั้งหมดมีอายุ 40-50 ปี และมีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 จากการสัมภาษณ์ วิทยากร
กระบวนการทั้ง 3 คน ได้ให้ข้อมูลว่าได้รับการอบรมจากบุคลากรภายนอกในการถ่ายทอดความรู้ และ
การเข้าถึงชาวบ้านเพื่อทำการชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมให้แก่ชาวบ้าน ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของประชาชนที่ทีมวิทยากรกระบวนการได้ให้ข้อมูลว่า อาศัยวิธีการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านโดยตรง
เน้นการชี้แจงตัวต่อตัว โดยการเดินเยี่ยมเยียนถึงบ้าน และทำตัวเองให้เป็นตัวอย่างให้กับชาวบ้านเพื่อ
ให้เกิดการปฏิบัติตามหรือเกิดความน่าเชื่อถือ ทีมวิทยากรกระบวนการกล่าวว่า ทีมวิทยากรจะได้รับ
การอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดข้อมูลให้กับชุมชน และแนวทางการแก้ปัญหาที่จะนำ
มาใช้ รวมทั้งผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับจากการดำเนินกิจกรรมแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร คือ
ก๊าซชีวภาพจากปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และจากผู้นำภายนอกชุมชนคือ เกษตรอำเภอ
เกษตรจังหวัด และเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการเกษตรก่อน รวมทั้งการเดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่
อื่น หลังจากนั้นทีมวิทยากรจึงเข้าไปพบปะกับชาวบ้านหมู่บ้านสบสาหนองพาน เพื่อทำการถ่ายทอด
ความรู้ที่ได้รับมาให้กับชาวบ้าน โดยเริ่มเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้านที่เป็นอดีตผู้นำของชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่
ภายในชุมชนก่อน โดยจะไปพูดคุยกับชาวบ้านในช่วงเวลาประมาณ 17.00 - 19.00 นาฬิกา ซึ่งเป็นเวลา
ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่อยู่ในช่วงพักผ่อนของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านมีความสนใจที่จะมาพูดคุยด้วย
มากกว่าช่วงเวลาอื่น

ข) วิธีการเข้าถึงประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการเข้าถึงประชาชนนี้ ผู้นำภายใน
หมู่บ้านได้กล่าวถึงวิธีการที่ตนใช้ในการติดต่อกับประชาชน โดยทั่วไปวิธีการเข้าถึงประชาชนตามทีผู้
นำภายในหมู่บ้านระบุสามารถแยกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภท คือ

1) การเรียกประชุม การเรียกประชุมจัดเป็นวิธีการหลักที่สุดที่ผู้นำภายใน
หมู่บ้านใช้โดยทั่วไปเมื่อต้องการพบปะประชาชน โดยที่การเรียกประชุมชาวบ้านนี้เป็นวิธีปกติที่ใช้เมื่อ
ต้องการแจ้งข่าว หรือปรึกษาเรื่องราวใด ๆ กับคน ในหมู่บ้าน นอกจากนี้ การเรียกประชุมพบปะชาวบ้าน

2/๓๓
363.73
เลขหมู่.....๘ 4๓๘๗
๕,๒
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ยังเป็นวิธีการที่สะดวก ประหยัดเวลา ครอบคลุมคนจำนวนมากได้เป็นอย่างดี และอาจเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการพบปะระหว่างชาวบ้านกับผู้นำภายในหมู่บ้านซึ่งมีความรู้จักคุ้นเคยสนิทสนมกันเป็นส่วนตัว การเรียกประชุมในหมู่บ้านสหสาขาของผู้นำภายในหมู่บ้านได้กล่าวว่า มีการกระทำกันหลายรูปแบบแต่ที่ใช้กันเป็นปกติคือ การประกาศทางเครื่องขยายเสียงภายในหมู่บ้าน เดินบอกเชิญประชุม แจ้งข่าวให้คณะกรรมการหมู่บ้านเรียกประชุม

2) การพบปะโดยตรง บางกรณีผู้นำภายในหมู่บ้านอาศัยความสนิทสนมส่วนตัวแนะนำประชาชนเกี่ยวกับการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร โดยทั่วไปการติดต่อโดยตรงจะกระทำโดยการเดินทางไปพบปะกับชาวบ้านโดยตรง แต่เป็นวิธีการที่ต้องใช้เวลาพอสมควรในการเข้าถึงประชาชนแต่จะทำให้ประชาชนสนใจที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

3) การติดต่อโดยผ่านผู้นำไม่เป็นทางการหรือตัวแทนในหมู่บ้าน นอกจากการพบปะกับชาวบ้านโดยตรงแล้ว ผู้นำภายในชุมชนยังใช้การเข้าถึงประชาชนโดยผ่านผู้นำหรือตัวแทนภายในหมู่บ้านในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกรนี้ ได้แก่ กรรมการหมู่บ้าน ทีมวิทยากรกระบวนการ ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ซึ่งวิธีการนี้นับว่ามีประสิทธิภาพมากเพราะ ทีมวิทยากรกระบวนการและกรรมการหมู่บ้าน อาศัยอยู่ในหมู่บ้านอยู่แล้ว จึงมีโอกาสผลักดัน แนะนำประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอกพิษ และติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอกพิษได้ดีแต่ก็มีข้อจำกัด คือ การยอมรับของประชาชนในเรื่องความรู้ของผู้นำหรือตัวแทนในหมู่บ้าน ในส่วนของความรู้ความสามารถนี้ได้รับการแก้ไขโดยการมีการจัดการอบรมให้กับทีมวิทยากรกระบวนการและกรรมการหมู่บ้าน

ก) การชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม วิธีการที่ผู้นำภายในหมู่บ้านใช้ในการชักชวนประชาชนให้เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอกพิษจากฟาร์มสุกรมีความแตกต่างกันไปแต่อาจสรุปได้เป็นหลักใหญ่ๆ 3 วิธีการคือ การชี้แจงให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงผลประโยชน์ของกิจกรรมในการแก้ปัญหาฟาร์มสุกรโดยระบบก๊าซชีวภาพ การปรับเปลี่ยนเจตคติให้ชาวบ้านยอมรับโครงการ และการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับชาวบ้าน

1) การชี้แจงให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงผลประโยชน์ของกิจกรรมในการแก้ปัญหาฟาร์มสุกรโดยระบบก๊าซชีวภาพ เนื่องจากการที่ประชาชนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการแก้ปัญหาหรือไม่เป็นสิ่งที่ขึ้นกับดุลยพินิจของผู้ร่วมเป็นหลัก ดังนั้นการชี้แจงแนะนำให้ประชาชนเข้าใจถึงเหตุผลและประโยชน์ของกิจกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสามารถชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมการแก้ปัญหาคือก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านได้โดยตรงจึงได้รับความร่วมมืออย่างสูงจากการสัมภาษณ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ใหญ่บ้านได้ให้ข้อมูลว่า ในการชี้แจงให้

ชาวบ้านได้ตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับมักใช้วิธีการชี้แจงโดยการอธิบายให้ชาวบ้านทราบในที่ประชุม หรือชี้แจงกับชาวบ้านในลักษณะการเดินทางไปพบปะกับชาวบ้าน แต่วิธีที่ได้ผลมากที่สุด คือให้ชาวบ้านได้พบเห็นจากประสบการณ์จริงในกรณีของบ้านสบสาหนองพานได้ให้ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ประกอบการทดลองใช้ก๊าซชีวภาพให้ชาวบ้านเห็นก่อนว่าสามารถใช้ได้ผลดี เมื่อชาวบ้านได้เห็นประโยชน์ก็ทำให้อยากเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหา ดังนั้นในการประชาสัมพันธ์หรือชักชวนชาวบ้าน ผู้นำต้องเข้าใจความต้องการของชาวบ้านและชี้แจงโดยเหตุผล รวมทั้งกิจกรรมการแก้ปัญหาต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนนอกจากชักชวนด้วยคำพูดแล้วยังชี้แจงโดยการทำตัวเองให้เป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้านด้วย

2) การปรับเปลี่ยนเจตคติให้ชาวบ้านยอมรับโครงการ ในกรณีที่เหตุผลอาจไม่ทำให้ชาวบ้านมีความสนใจที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหามากเท่าที่ควร ผู้นำบางคนเสนอว่าให้ใช้วิธีการปรับเปลี่ยนเจตคติของชาวบ้าน เช่น ทำให้รู้สึกอายที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหา กระตุ้นว่าคนส่วนใหญ่เขาเข้าร่วมกันหมดแล้วถ้าไม่เข้าร่วมแสดงว่าไม่ให้ความร่วมมือกับชุมชน

3) สร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับชาวบ้าน ผู้นำบางคนกล่าวว่าใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับประชาชนเป็นวิธีการที่สำคัญเช่นกัน กล่าวคือ พยายามทำตัวใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชน ทำให้รู้สึกเกรงใจถ้าไม่เข้าร่วมกิจกรรม เมื่อมาขอเรื่องหรือชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาผู้ที่ได้รับการชักชวนก็จะเห็นด้วย และเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ผู้นำบางคนใช้วิธีการพบปะสังสรรค์บ่อย ๆ กับชาวบ้าน รวมทั้งให้ความช่วยเหลือเรื่องเงินทองหรือเรื่องอื่น ซึ่งมีผลต่อการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร โดยอาศัยการสร้างบารมีส่วนตัวในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2.2.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยบุคลากรจากภายนอกหมู่บ้าน

ผู้นำภายในชุมชนบางคนมีความเห็นว่าบทบาทของบุคลากรจากภายนอกหมู่บ้าน ได้แก่ เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ และเกษตรจังหวัด รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากกรมการส่งเสริมการเกษตร และกองทุนเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน ในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมยังเป็นเพราะบุคลากรจากภายนอกชุมชนมีความรู้ความสามารถที่จะแสดงให้ประชาชนเข้าใจถึง วิธีการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร โดยระบบชีวภาพ และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการใช้วิธีดังกล่าว

จากการสัมภาษณ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าของกิจการฟาร์มสุกร ได้ข้อมูลว่า บุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนในส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร โดยการใช้วิธีการดังต่อไปนี้ ในขั้นตอนแรกใช้วิธีการติดต่อหรือประสานงานผ่าน

ผู้นำภายในชุมชน และขั้นตอนต่อมาคือการพบปะโดยตรงในการเข้าถึงประชาชน ผู้นำภายในทั้งสองท่านได้ให้ข้อมูลว่า ในขณะที่มีการติดตั้งระบบบำบัดแบบชีวภาพได้มีเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการเกษตรเข้ามาเพื่อถ่ายทอดขั้นตอนการทำงานของระบบบำบัดแบบชีวภาพ รวมทั้งการเกิดก๊าซชีวภาพซึ่งสามารถใช้ในการหุงต้มได้ ในระยะแรกได้ใช้การถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้นำภายในชุมชนก่อนหลังจากนั้นก็ให้ผู้นำภายในชุมชนนำความรู้ที่ได้รับไปการถ่ายทอดให้ชาวบ้านทราบอีกชั้นหนึ่ง แต่ผู้นำภายในชุมชนได้ให้ข้อมูลว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในการถ่ายทอดความรู้ คือ ชาวบ้านบางคนไม่ยอมรับในเรื่องความรู้ของผู้นำภายในหมู่บ้านในระยะต่อมาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวทางผู้นำภายในชุมชน นำโดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเรียกประชุมชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงกับฟาร์มสุกร เพื่อให้ชาวบ้านได้พบกับเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการเกษตร และเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ได้บรรยายถึงแนวทางการแก้ปัญหาโดยระบบชีวภาพ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านฟัง ผลปรากฏว่าชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหาด้วยระบบชีวภาพมากขึ้น ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าบุคลากรจากภายนอกชุมชนมีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในประเด็นดังกล่าว ชาวบ้านได้ให้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือในเรื่องความรู้ความสามารถของบุคลากรภายนอกหมู่บ้านมากกว่าผู้นำภายในหมู่บ้าน เพราะในความรู้สึกของชาวบ้านบุคลากรจากภายนอกชุมชนเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือและทำงานเกี่ยวกับระบบบำบัดแบบชีวภาพตลอดเวลา จึงทำให้ชาวบ้านยอมรับในความรู้ความสามารถ และข้อมูลที่ได้รับจากการถ่ายทอดบุคลากรภายในจึงส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร โดยการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มกับประชาชนในหมู่บ้านพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองพานเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรทั้งสิ้น 4 ประการคือ

- 3.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร
- 3.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร
- 3.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร
- 3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร

3.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร

ประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองฟานเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหาโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการแก้ปัญหาเป็นอันดับแรก ในช่วงเวลาเดือนมกราคมถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนการดำเนินการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรในหมู่บ้านสบสาหนองฟาน และจากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้าน และเจ้าของกิจการฟาร์มสุกร พบว่า ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2543 ได้เกิดปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร คือ ปัญหาด้านกลิ่น และแมลงวัน ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับฟาร์มสุกรได้รับความเดือดร้อนจากมลพิษดังกล่าว และได้นำปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าวเข้าร้องเรียนกับมาองค์การบริหารส่วนตำบล หลังจากนั้นการวางแผนการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรก็เกิดขึ้นประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

3.1.1 การวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นำภายในหมู่บ้านกับเจ้าของกิจการ

ในระยะแรกต้นเดือนมกราคม พ.ศ.2543 การวางแผนการแก้ปัญหายังเกิดเพียงกลุ่มของผู้นำภายในชุมชน และเจ้าของกิจการฟาร์มสุกรก่อน คือ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการหมู่บ้าน เกษตรตำบล และเจ้าของกิจการฟาร์มสุกรได้ทำการประชุมวางแผนร่วมกัน และได้ข้อตกลงว่าจะใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยการใช้ระบบบำบัดชีวภาพ โดยที่ทางปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และเกษตรตำบลรับผิดชอบในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด กรมการส่งเสริมการเกษตร และกองทุนเพื่อการส่งเสริมอนุรักษ์พลังงาน เพื่อขอการสนับสนุนความช่วยเหลือในการติดตั้งระบบบำบัดแบบชีวภาพ และได้รับความช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายร้อยละ 45 ของราคาในการดำเนินการติดตั้งระบบบำบัดชีวภาพจากกรมการส่งเสริมการเกษตรและกองทุนเพื่อการส่งเสริมอนุรักษ์พลังงาน โดยที่เจ้าของกิจการออกค่าใช้จ่ายส่วนที่เหลือ

3.1.2 การวางแผนร่วมกันระหว่างกรรมการหมู่บ้าน ทีมวิทยากรกระบวนการ และเจ้าของกิจการฟาร์มสุกร

เพื่อถ่ายทอดข้อมูลให้ประชาชนทราบ ในระยะต่อมาเดือนปลายเดือนมกราคม พ.ศ.2543 เจ้าของกิจการได้นำวิธีการแก้ปัญหาโดยระบบชีวภาพไปถ่ายทอดให้กับกรรมการหมู่บ้าน สบสาหนองฟานทราบและได้ทำการวางแผนร่วมกันในการถ่ายทอดข้อมูลให้ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนทราบว่า จะใช้การแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรโดยระบบชีวภาพ และเมื่อดำเนินการติดตั้งระบบชีวภาพเสร็จสิ้น พบว่า การแก้ปัญหาดังกล่าวจะทำให้ได้พลังงานก๊าซชีวภาพซึ่งสามารถนำมาใช้

ในการหุงต้มได้จากประโยชน์ที่ได้รับจากการแก้ปัญหา คือ ก๊าซชีวภาพ ทำให้กรรมการหมู่บ้านและเจ้าของกิจการได้วางแผนร่วมกันว่าจะทำการแจกจ่ายก๊าซชีวภาพให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์จากก๊าซชีวภาพให้ชาวบ้านบริเวณ โกล้เคียง ได้ใช้ด้วย

3.1.3 การวางแผนร่วมกันของประชาชน กรรมการหมู่บ้าน และเจ้าของกิจการฟาร์มสุกร

ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2543 หลังจากวางแผนว่าจะมีการแจกจ่ายก๊าซชีวภาพให้กับชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ กรรมการหมู่บ้านก็เริ่มทำการชักชวนชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมประชุม โดยการเดินทางไปพบปะกับชาวบ้านและให้ชาวบ้านทำการบอกต่อ ๆ กันไป และให้ผู้ที่สนใจจะเข้าร่วมกิจกรรมมาประชุมวางแผนร่วมกัน จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำภายในชุมชนได้ให้ข้อมูลว่าการประชุมครั้งแรกในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2546 ได้จัดการประชุมที่บ้านของเจ้าของกิจการฟาร์มสุกรมีชาวบ้านที่ให้ความสนใจเข้าร่วมประชุมวางแผน จำนวน 43 ครัวเรือน การประชุมวางแผนดังกล่าวมีกรรมการหมู่บ้าน คือ นายเบ็ง คงมาลัย เป็นผู้นำประชุมได้ทำการประชุมวางแผนร่วมกันกับชาวบ้าน และได้วางแผนการแก้ปัญหาหารือร่วมกันว่าในระยะแรกชาวบ้านต้องร่วมกันวิเคราะห์ทางทั้งหมดที่จะมีการเดินท่อส่งก๊าซชีวภาพเมื่อทำการวิเคราะห์ท่อที่จะใช้ทั้งหมดแล้วก็นัดกันประชุมเพื่อชี้แจง ให้ชาวบ้านทราบว่า ชาวบ้านที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมต้องเสียค่าใช้จ่าย ในการเดินท่อส่งก๊าซชีวภาพไปยังหมู่บ้าน ครอบครัพละ 400 บาท เพื่อใช้ในการซื้อท่อสำหรับส่งก๊าซชีวภาพ โดยมีกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่าย และดำเนินการซื้อท่อส่งก๊าซ รวมทั้งมีการวางแผนร่วมกันว่าชาวบ้านจะต้องร่วมมือกันในการขุดดินสำหรับ ติดตั้งท่อส่งก็ก๊าซไปยังหมู่บ้าน

หลังจากทำการวางแผนร่วมกันในที่ประชุมแล้วการวางแผนร่วมกันของชาวบ้าน ในการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาที่ดำเนินต่อไปเป็นระยะ ๆ หลังจากดำเนินกิจกรรมร่วมกันก็จะมี การนัดหมายว่าจะมีการร่วมกันทำกิจกรรมอีกเมื่อไร และยังขาดอุปกรณ์อะไรบ้างที่จะใช้ในการติดตั้งระบบท่อส่งก๊าซชีวภาพ ดังนั้นการวางแผนของชาวบ้านสหสาหนองฟานจึงมีอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาที่มีการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร โดยระบบชีวภาพ

3.1.4 การวางแผนร่วมกันของชาวบ้านสหสาหนองฟาน

ในช่วงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2545 เพื่อขยายกิจกรรมการแก้ปัญหาไปยังครอบครัวที่สนใจอีก จำนวน 59 ครัวเรือน ซึ่งอยู่ไกลออกไปจากฟาร์มสุกรซึ่งการวางแผนก็ทำร่วมกับชาวบ้าน โดยมีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้นำในการประชุมวางแผน และที่ประชุมมีความเห็นว่าควรขยายกิจกรรมการแก้ปัญหาลงไปอีกให้ครอบคลุมพื้นที่ของหมู่บ้านสหสาหนองฟานจำนวน 102 ครัวเรือนจากทั้งสิ้น 108 ครัวเรือน

เมื่อประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองฟานตกลงจะให้มีการขยายกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรออกไปอีกทางผู้นำชุมชนก็ประชุมวางแผนร่วมกันว่าจะดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาโดยการสร้างระบบบำบัดแบบชีวภาพขึ้นอีกหนึ่งบ่อ เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ใช้ก๊าซครอบคลุมทั่วครัวเรือน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้ออกค่าใช้จ่ายในการติดตั้งระบบบำบัดชีวภาพบ่อที่สองจำนวนหนึ่งแสนบาท และชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาออกค่าใช้จ่ายในการติดตั้งท่อก๊าซ และดำเนินการติดตั้งร่วมกัน การขยายกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรก็เกิดขึ้นโดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน

3.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมของประชาชนบ้านสบสาหนองฟานในการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ.2543 เกิดจากพื้นฐานการเข้าร่วมด้วยความเต็มใจ ชาวบ้านเข้าใจสภาพของหมู่บ้าน ทำให้เข้าใจปัญหาทางด้านหมอลพิษจากฟาร์มสุกร รวมทั้งชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดการตัดสินใจในการเข้าร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับประชาชนบ้านสบสาหนองฟานทำให้ทราบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติกิจกรรมแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรประกอบด้วย

3.2.1 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมโดยการสนับสนุนทรัพย์

ในการให้การสนับสนุนทรัพย์นี้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการออกค่าใช้จ่ายในการติดตั้งท่อก๊าซชีวภาพเข้าไปยังหมู่บ้าน โดยมีการรวบรวมเงินเพื่อเก็บไว้เป็นกองกลางในการใช้เพื่อซื้ออุปกรณ์และท่อก๊าซชีวภาพ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพย์ครอบครัวละ 400 บาท ในระยะแรกมีประชาชนเข้าร่วมในการสนับสนุนทรัพย์ทั้งสิ้น 43 ครัวเรือน ส่วนในระยะที่สองหลังจากการติดตั้งระบบบำบัดแบบชีวภาพชุดที่สองเสร็จสิ้น ก็มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพย์เพื่อการติดตั้งระบบท่อส่งก๊าซเข้ายังหมู่บ้านอีกจำนวน 59 ครัวเรือน โดยในระยะที่สองนี้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพย์ครอบครัวละ 700 บาท เนื่องจากระยะทางในการติดตั้งท่อก๊าซอยู่ห่างจากฟาร์มสุกรมากกว่าในระยะแรก

3.2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมโดยการสนับสนุนอุปกรณ์

ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการติดตั้งท่อก๊าซเข้าไปยังภายในหมู่บ้านในขั้นตอนการติดตั้งท่อก๊าซนี้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการนำอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการติดตั้งท่อก๊าซ เช่น จอบ เสียม เลื่อย รวมทั้งท่อก๊าซที่มีอยู่ในบ้านของตนเองมาเพื่อสนับสนุนการติดตั้งท่อก๊าซชีวภาพ

3.2.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมโดยการสนับสนุนแรงงาน

ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนแรงงานในช่วงที่มีการดำเนินการติดตั้งท่อก๊าซชีวภาพ การติดตั้งท่อก๊าซเข้าไปในหมู่บ้าน ไม่มีการจ้างแรงงานเลย การติดตั้งทั้งหมดสำเร็จได้เนื่องมาจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนแรงงานของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร

3.2.4 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมโดยการเข้าร่วมการบริหาร

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร โดยประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะมีการจัดการประชุมเพื่อชี้แจงสภาพปัญหาของการดำเนินการกิจกรรมแก้ปัญหาหมอลพิษ ร่วมกันชี้แจงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการติดตั้งท่อก๊าซชีวภาพ เข้าหมู่บ้าน และประชาชนร่วมกันบริหารกิจกรรมการแก้ปัญหาโดยการวางแผนร่วมกันว่าในช่วงต่อไป จะดำเนินการกิจกรรมที่ไหน ช่วงเวลาใด และจะติดตั้งท่อก๊าซเข้าไปยังพื้นที่ใด รวมทั้งร่วมกันกำหนดค่าใช้จ่ายที่จะใช้ในการดำเนินการครั้งต่อไป

3.2.5 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมโดยการประสานงานความร่วมมือ

โดยประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจะมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือของชาวบ้านด้วยตนเอง โดยการชักชวนเพื่อนบ้านที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรให้เข้ามามีส่วนร่วมกันแก้ปัญหาหมอลพิษที่เกิดขึ้น รวมทั้งร่วมกันในการประสานความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการของบประมาณเพื่อติดตั้งระบบบำบัดแบบชีวภาพบ่อที่สอง เพื่อแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรเพิ่มเติมจากเดิมรวมทั้งเป็นการขยายก๊าซชีวภาพให้ครอบคลุมทั้งพื้นที่บ้านสบสาหนองพาน โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้อนุมัติงบประมาณช่วยเหลือจำนวนหนึ่งแสนบาท

3.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร

การแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรภายในหมู่บ้านสบสาหนองพานได้ส่งผลประโยชน์ในการแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ชาวบ้านได้ความรู้ และปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันตามสภาพปัญหา หรือตามความต้องการและความเหมาะสมของชุมชน โดยการแก้ปัญหาด้วยระบบชีวภาพยังทำให้เกิดก๊าซชีวภาพขึ้นมา และประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองพานก็มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2543 จนถึงปัจจุบัน (กันยายน พ.ศ. 2546) โดยผลประโยชน์ที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการรับประกอบด้วย

3.3.1 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านวัตถุ

จากการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาด้วยระบบชีวภาพประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 102 ครัวเรือน จะมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการแก้ปัญหาคือ ได้รับก๊าซชีวภาพสำหรับใช้ในกิจกรรมของครัวเรือนซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการซื้อก๊าซบรรจุถังเพื่อใช้ในการหุงต้ม จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า หลังจากได้ใช้ระบบก๊าซชีวภาพแล้วทำให้ค่าใช้จ่ายในแต่ละครัวเรือนในการซื้อก๊าซลดลงประมาณ 100-150 บาทต่อเดือน นอกจากนี้จะร่วมกันรับผลประโยชน์ในรูปของก๊าซชีวภาพแล้ว ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหายังได้รับประโยชน์อีกอย่าง คือ ปุ๋ยหมักจากมูลสุกรที่เกิดจากระบบบำบัดแบบชีวภาพสามารถนำไปใช้ในการปลูกพืชซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองพานอยู่แล้ว

3.3.2 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านสังคม

ประโยชน์ทางด้านสังคมที่ประชาชนบ้านสบสาหนองพานได้รับ คือ การที่ประชาชนมีจิตสำนึกในการรับผลประโยชน์ส่วนรวม โดยการใช้ก๊าซชีวภาพอย่างแบ่งปันกันตลอดเวลา การเสียดสัจปัจจัยบางอย่างเพื่อให้กิจกรรมการแก้ปัญหามาถึงส่วนรวมสำเร็จเสร็จสิ้น รวมทั้งสามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรไปประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาหมลพิษด้านอื่น เช่น การแก้ปัญหามลพิษภายในชุมชนเป็นต้น ทำให้การแก้ปัญหาลี้ดล้อมในชุมชนสามารถทำได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นการแก้ปัญหามาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้หมู่บ้านสบสาหนองพานได้รับการยอมรับเป็นหมู่บ้านที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ในเรื่องของความมั่นคงทางพลังงานจากก๊าซชีวภาพ รวมทั้งสื่อมวลชนก็ให้ความสนใจในกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษของหมู่บ้านสบสาหนองพานและนำกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรไปเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ดังนั้นจึงทำให้ประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองพานได้รับผลประโยชน์ทางด้านสังคมจากกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษร่วมกันจึงได้รับการยกย่องให้เป็นพื้นที่ศึกษาดูงานจากหมู่บ้านอื่น และสถาบันศึกษาต่าง ๆ ในด้านการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร และการสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานให้กับชุมชนของตนเอง จากการที่หมู่บ้านสบสาหนองพานได้ใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาก็เป็นการพัฒนาตนเองทั้งยังช่วยให้ชุมชนมีความเอื้ออาทรกันมากขึ้นจากเดิมจนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชน คือ จากเดิมที่เจ้าของกิจการฟาร์มสุกรซึ่งเป็นผู้ก่อมลพิษ และมีความขัดแย้งกับชาวบ้านในหมู่บ้านสบสาหนองพานตลอดเวลา ก็ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน และได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2546) และทำให้ปัญหาความขัดแย้งหมดไปจากชุมชนบ้านสบสาหนองพาน เมื่อไม่มีความขัดแย้ง

ในชุมชนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนก็มีความสำเร็จยิ่งขึ้น และจากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าทำให้ประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองพาน ได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทางด้านสังคมจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหมลพิษจากฟาร์มสุกร

3.3.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านจิตใจ

นอกจากผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ และผลประโยชน์ทางด้านสังคมแล้วประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองพานยังมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทางด้านจิตใจจากกิจกรรมดังกล่าว ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทำให้ความคิดทางด้านการแก้ปัญหาทางด้านมลพิษมีการเปลี่ยนแปลงไป สามารถนำความคิดริเริ่มที่ได้มาจากกิจกรรมการแก้ปัญหา มาปรับเปลี่ยนความคิดในการแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างเหมาะสม จากเดิมที่เคยคิดว่าปัญหาด้านมลพิษจากฟาร์มสุกรต้องเป็นเรื่องของผู้ประกอบการ และองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้นที่สามารถแก้ปัญหาได้ ก็เปลี่ยนมาคิดว่า การแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องของตนเองต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาคด้วย จึงจะทำให้การแก้ปัญหาสำเร็จได้ดี นอกจากนี้ประชาชนจะปรับเปลี่ยนแนวความคิดแล้ว ประชาชนยังให้ข้อมูลอีกว่าการแก้ปัญหาหมลพิษจากฟาร์มสุกรทำให้ตัวประชาชนเองมีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้นมีความรู้สึกรู้สึกว่ามีความสุขมากขึ้น

3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหาหมลพิษจากฟาร์มสุกร

การส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหมลพิษสิ่งแวดล้อมจึงจำเป็นต้องให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน การประเมินผลกิจกรรมการแก้ปัญหาก็มีความสำคัญที่จะให้ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อให้ชาวบ้านได้ทราบถึงการดำเนินกิจกรรมว่าเกิดประโยชน์ และบรรลุเป้าหมายแก่ตนเองมากน้อยแค่ไหน

จากการศึกษาถึงการประเมินผล การดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาหมลพิษจากฟาร์มสุกรในหมู่บ้านสบสาหนองพาน โดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทำให้ได้ข้อมูลว่าการประเมินผลกิจกรรมการแก้ปัญหาหมลพิษ มีลักษณะการประเมินผลดังนี้ คือ มีการประเมินผลโดยการรายงานในที่ประชุมโดยคณะกรรมการหมู่บ้านในระหว่างการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหา และหลังจากการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาเสร็จสิ้นแล้ว

3.4.1 การประเมินผลโดยระบบรายงานในที่ประชุมระหว่างการดำเนินการ

การจัดการประเมินผลโดยระบบรายงานได้จัดทำในระหว่างที่มีการดำเนินการแก้ปัญหาหมอลพิษโดยการรายงานที่ประชาชนในหมู่บ้านสบสาหนองฟานที่เข้าร่วมในกิจกรรมใช้ในการประเมิน คือ การรายงานโดยการจัดการประชุมประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในบริเวณบ้านของนายสุทัศน์ คงมาลัย ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการฟาร์มสุกรที่ก่อให้เกิดปัญหาหมอลพิษในหมู่บ้าน การจัดการประชุมดังกล่าวไม่มีการกำหนดวันเวลาที่แน่นอน แต่จะทำหลังจากที่ประชาชนได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมการแก้ปัญหาเสร็จแล้วในหนึ่งวัน เช่น มีการเดินท่อก๊าซชีวภาพเข้าไปยังหมู่บ้านเรียบร้อยแล้วจะมีการประชุม เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทราบถึงความก้าวหน้าว่าปัจจุบันได้เดินท่อก๊าซชีวภาพได้ครอบคลุมพื้นที่เท่าใดแล้ว พร้อมกันก็จะใช้ที่ประชุมดังกล่าวเป็นสถานที่วางแผนว่าครั้งต่อไปจะมีการติดตั้งไปยังที่ใดและจะทำการติดตั้งวันไหน โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้นำหลักในการประชุม นอกจากประชาชนจะร่วมกันสรุปรายงานความก้าวหน้า และวางแผนในการดำเนินครั้งต่อไปแล้ว ประชาชนที่เข้าร่วมประชุมก็จะชี้แจงให้ที่ประชุมได้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการเพื่อหาทางออกร่วมกันรวมทั้งทำการปรับปรุงแผนปฏิบัติการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา อย่างเช่น การเดินท่อก๊าซชีวภาพที่ต้องมีการตัดผ่านถนน ก็จะมีการประชุมว่ามีความจำเป็นต้องขุดพื้นผิวถนนหรือไม่ เมื่อที่ประชุมได้รับทราบปัญหา ก็จะระดมความคิดในการแก้ปัญหา และในกรณีนี้ที่ประชุมก็ลงความเห็นว่าจะใช้ลมเป่าดินบริเวณใต้พื้นผิวถนนให้เป็นช่องแทนจนสามารถนำท่อก๊าซชีวภาพไปใต้

3.4.2 การประเมินผลหลังจากดำเนินการแก้ปัญหาเสร็จสิ้นแล้ว

การประเมินผลหลังจากดำเนินการแก้ปัญหาแล้วยังใช้วิธีการแบบเดียวกับการประเมินผลระหว่างการดำเนินการ คือ ใช้การประชุมในการรายงานผลการดำเนินการโดยที่การประเมินผลครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ รายงานถึงทรัพยากรที่ใช้ไปทั้งหมดว่ามีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการติดตั้งท่อก๊าซชีวภาพทั้งสิ้นเท่าไร มีเงินเหลืออีกเท่าไรเพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีเข้าใจตรงกัน และที่ประชุมได้มีความเห็นว่าเงินที่เหลือจำนวนดังกล่าว ควรเก็บไว้เป็นกองกลางเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงท่อก๊าซชีวภาพเมื่อเกิดการชำรุด และมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลเงินรวมทั้งคณะกรรมการหมู่บ้านจะทำหน้าที่ติดตาม และซ่อมบำรุงท่อก๊าซชีวภาพในหมู่บ้านที่ชำรุดเสียหายด้วย ในส่วนของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมก็จะมีการติดตามประเมินผลอยู่ตลอดเวลาอยู่แล้ว โดยการสังเกตปริมาณก๊าซที่เกิดขึ้น และเผื่อระวังไม่ให้ท่อก๊าซเกิดการชำรุดหรือถ้าเกิดการชำรุดก็จะชี้แจงให้คณะกรรมการหมู่บ้านทราบเพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันที

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร

หมู่บ้านสาหนองฟานเหมือนกับหมู่บ้านชนบททั่ว ๆ ๑ คือมีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ ความคุ้นเคยสนิทสนม และความพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนมีความเคารพคุณค่าซึ่งกันและกัน นำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตยมีการแบ่งปันทรัพยากรในชุมชนอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมชาติไม่มีการกดขี่เอาเปรียบ ความเห็นอกเห็นใจจึงมีมาก ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านชาวบ้านจะเข้าร่วมกิจกรรมเสมอถ้ากิจกรรมนั้นมีประโยชน์ต่อหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรโดยระบบชีวภาพ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตจึงเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านทุกคนเห็นความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรม จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มกับประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านสาหนองฟาน พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

4.1 ปัจจัยทางด้านความไม่ซับซ้อนทางเทคโนโลยี

ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาได้ให้ข้อมูลว่า ที่เข้าร่วมกิจกรรมเพราะการใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาไม่มีความซับซ้อนสามารถเข้าใจได้โดยง่ายชาวบ้านสามารถดูแลและควบคุมการทำงานได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเทคโนโลยีที่ใช้ในกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรบางส่วนเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านเอง เช่น ถ้าชาวบ้านต้องการวางแนวท่อก๊าซข้ามถนนก็จะไม่มีการเจาะพื้นถนนแต่จะภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ การใช้ลมเป่าเข้าไปในดินเพื่อให้ลมไปดันดินบริเวณนั้นออกมาแล้วจึงค่อย ๆ ดันท่อลอดเข้าไปใต้พื้นถนนจึงทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขอมแซมถนนเหมือนการเจาะพื้นถนนเพื่อวางท่อ อีกตัวอย่างคือในระหว่างท่อก๊าซที่ชาวบ้านเดินเข้าไปยังหมู่บ้านชาวบ้านจะมีการติดตั้งวาล์วระบายเป็นระยะ ๆ เพื่อให้สามารถระบายน้ำที่อยู่ในท่อได้ตลอดเวลา รวมทั้งการวัดปริมาณก๊าซที่มีอยู่ก็ใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น คือใช้ความแตกต่างของระดับน้ำ เป็นต้น ชาวบ้านมีส่วนร่วมในดำเนินกิจกรรมได้เพราะกิจกรรมที่ทำมีความสอดคล้องกับแนวความคิดและภูมิปัญญาของชาวบ้าน เมื่อเทคโนโลยีไม่มีความซับซ้อนมากชาวบ้านก็สามารถเข้าใจได้ง่ายและต้องการที่จะเข้าร่วมมากยิ่งขึ้น เพราะเทคโนโลยีที่ใช้ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินกว่าความสามารถของชาวบ้าน ชาวบ้านยังให้ข้อมูลอีกว่าความซับซ้อนของเทคโนโลยีนั้นเป็นเครื่องกำหนดว่าชาวบ้านจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเล็กน้อยเพียงใด ถ้าเทคโนโลยีนั้นใหญ่โตต้องใช้ต้นทุนมากชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องนั้น และไม่มีทุนย่อมไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

4.2 ผลประโยชน์ตอบแทน

จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหา มลพิษจากฟาร์มสุกรทำให้ทราบว่าผลประโยชน์ตอบแทนที่ทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มีสองส่วนด้วยกันคือ ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ และผลประโยชน์ทางด้านสังคม ดังนี้

4.2.1 ผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านวัตถุ

ผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านวัตถุ คือ ก๊าซชีวภาพจากฟาร์มสุกร ชาวบ้านที่เข้ามาร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาในชุดที่สองจำนวน 59 ครอบครัวนั้น ได้ให้ข้อมูลว่าที่เข้ามามีส่วนร่วม นั้นเกิดจากการที่ชาวบ้านกลุ่มที่สองได้เห็นและได้ทราบถึงผลประโยชน์ที่ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุดแรกจำนวน 43 ครอบครัว ได้รับคือ ก๊าซชีวภาพ ซึ่งสามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือนได้จึงทำให้มีความต้องการรับผลประโยชน์ตอบแทนดังกล่าว จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มลพิษจากฟาร์มสุกร ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าชาวบ้านกลุ่มที่สองที่มาร่วมกิจกรรมเพราะต้องการผลประโยชน์จากการแก้ปัญหามากกว่าปัจจัยทางด้านอื่น เพราะชาวบ้านกลุ่มที่สองที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหา มลพิษจากฟาร์มสุกรโดยตรง

4.2.2 ผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านสังคม

ผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านสังคม คือ การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าของกิจการฟาร์มสุกรกับประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง จากการสัมภาษณ์ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุดแรกจำนวน 43 ครอบครัว ได้ให้ข้อมูลว่าที่เข้าร่วมกิจกรรมในตอนแรกไม่ได้คาดหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์ทางวัตถุ คือ ก๊าซชีวภาพ เพราะยังไม่เชื่อว่าจะมีก๊าซชีวภาพออกมามากเพียงพอที่จะใช้กันทั้ง 43 ครอบครัว แต่ที่เข้าร่วมกิจกรรมเพราะว่า ต้องการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน และแก้ปัญหาเรื่องกลิ่นและแมลงวันมากกว่าที่จะได้รับผลประโยชน์จากก๊าซชีวภาพ เพราะชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งแรกทั้งหมดเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับฟาร์มสุกรทำให้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากมลพิษของฟาร์มสุกรจึงให้ความเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหาเพราะต้องการแก้ปัญหา มลพิษของชุมชน และแก้ปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน

4.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทำให้ทราบข้อมูลว่า ชาวบ้านสบสาหนองพานจะประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพ แต่โดยหลักแล้วจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวน ทำนา เลี้ยงสัตว์ รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริมซึ่งได้แก่ผู้ที่ทำสวน ทำนา ทำไร่ หลังจากเสร็จฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วก็ออกไปรับจ้างเป็นแรงงานในเมืองเชียงใหม่ ทำให้รายได้โดยเฉลี่ยของแต่ละ

ครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางคือประมาณ 2,000-4,000 บาทต่อเดือน และชาวบ้านยังกล่าวว่าปัจจุบันค่าครองชีพนับวันจะสูงขึ้น จึงทำให้รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะรายจ่ายที่เกิดจากการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต รวมทั้งการก๊าซเชื้อเพลิงสำหรับการหุงต้มก็มีราคาสูงขึ้นด้วย ซึ่งในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสำหรับค่าเชื้อเพลิงสำหรับประกอบอาหาร คือ ก๊าซบรจูดังประมาณ 100-150 บาทต่อเดือน ทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจภายในครัวเรือนพอสมควร ดังนั้นปัญหาด้านเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมของชาวบ้านในการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร โดยระบบชีวภาพ เพราะผลประโยชน์ที่ได้รับสามารถบรรเทาสถานะปัญหาทางเศรษฐกิจภายในครอบครัวในส่วนของก๊าซสำหรับหุงต้มที่สามารถลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ได้ จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร เมื่อชาวบ้านคิดว่าเงินที่จ่ายไปเพื่อการร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรจำนวน 400 บาทต่อครอบครัว คุ่มค่ากับประโยชน์ที่จะได้รับกลับมาจึงส่งเสริมให้ชาวบ้านทุกครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร

4.4 ปัจจัยทางด้านสังคม

หมู่บ้านสบสาหนองพานได้อยู่ร่วมกันตั้งแต่อดีต ฐานะความเป็นอยู่ไม่แตกต่างกัน สถาบันทางสังคมในหมู่บ้าน ได้แก่ สถาบันครอบครัว และสถาบันทางศาสนา เป็นสถาบันหลัก การตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มได้มีรั้วกันจากกัน จึงทำให้คนในหมู่บ้านมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน คนในชุมชนส่วนมากมีความเกี่ยวคองเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติจึงมีอิทธิพลสูงต่อการตัดสินใจหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ชาวบ้านภายในหมู่บ้านจะร่วมกันในการจัดการทำบุญที่วัดชาวบ้านทั้งหมดจะเดินทางไปวัดเพื่อช่วยเหลือกันในการจัดงานบุญแสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวบ้าน และมีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ คือ เมื่อมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันชาวบ้านที่ทราบข่าวก็จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มความสามารถ กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกันของชาวบ้าน คือ กิจกรรมการติดตั้งท่อส่งก๊าซเข้าไปยังครอบครัวที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมในการแก้ปัญหาเพิ่มเติมก็จะมีการบอกต่อ ๆ กันไปเมื่อชาวบ้านทราบข่าวก็เดินทางมาช่วยในการติดตั้ง งานงานที่คิดว่าต้องใช้เวลาดำเนินการติดตั้งประมาณหนึ่งวันก็สามารถทำเสร็จได้โดยใช้เวลาเพียงครึ่งวันเท่านั้น

ดังนั้นปัจจัยทางด้านสังคม จึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรเพราะการแก้ปัญหาดังกล่าว เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อส่วนร่วม และทำให้ได้การยอมรับในสังคม รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามีความสำคัญกับสังคมมีความสามารถ

ไม่ด้อยไปกว่าผู้อื่น รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งในหมู่บ้าน จึงส่งผลให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอทุกกิจกรรมการแก้ปัญหา จนทำให้เกิดการยอมรับจากทั้งบุคคลภายในและภายนอกชุมชนจึงทำให้กิจกรรมดังกล่าวเป็นที่สนใจของสถาบันการศึกษาที่ได้เข้ามาศึกษาดูงาน ได้ลงหนังสือพิมพ์เชิงข่าวยุโรป จึงส่งผลถึงการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกรในหมู่บ้านเกิดการขยายตัวมากขึ้นจนปัจจุบันครอบคลุมทั้งหมู่บ้านสบสาหนองพานแล้วจำนวน 102 ครอบครัวยุ

4.5 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนของหมู่บ้านสบสาหนองพานที่ผู้วิจัยทำการศึกษาคั้งได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำภายในชุมชน และประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร ได้ข้อมูลว่า ปัจจัยทางด้านผู้นำชุมชนที่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำ และ ปัจจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับประชาชน

4.5.1 ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวผู้นำภายในหมู่บ้าน

ประชาชนให้ข้อมูลว่าการวางตัวของผู้นำภายในหมู่บ้านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษจากฟาร์มสุกร ผู้นำภายในหมู่บ้านต้องมีพฤติกรรมบางอย่างที่จะมีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ข้อมูลที่ได้คือ ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับชาวบ้านต้องมีความรับผิดชอบ เข้าใจระบอบประชาธิปไตย ทำตัวให้เป็นกลาง มีความซื่อสัตย์สุจริต พูดจริงทำจริง เสียสละ และที่สำคัญที่สุดคือ ต้องทำตัวเองให้เป็นตัวอย่างและต้องปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือยกย่องของชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านยอมรับแล้วการชักชวนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมก็สามารถทำได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าพฤติกรรมของผู้นำภายในบ้านสบสาหนองพาน ได้แก่ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำหมู่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน มีความน่าเชื่อถือในด้านการบริหารงาน รวมทั้งการบริหารทางการเงิน จึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อใจที่จะให้ผู้นำภายในชุมชนเป็นผู้ดูแลเงินกองกลางที่เก็บจากชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม

4.5.2 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชน

ในหมู่บ้านสบสาหนองพานมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการรวมทั้งสนับสนุนในกิจกรรมของชาวบ้าน จากที่กล่าวมาแล้วว่าชาวบ้านในบ้านสบสาหนองพานมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเครือญาติ ทำให้เกิดช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในหมู่บ้านการแก้ปัญหาคงทำได้โดยหาทางออกรวมกันอย่างเอื้ออาทร ผู้นำที่

เป็นทางการก็ถูกคัดเลือกขึ้นจากความสัมพันธ์กันในระบบเครือข่าย มีความเคารพนับถือ และมีความ
 เกรงอกเกรงใจในตัวผู้นำ ทั้งบุคลิกภาพของผู้นำยังเป็นผู้ที่มีคุณธรรม และสามารถติดต่อประสานงาน
 กับหน่วยงานของทางราชการ และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อทำกิจกรรมหรือโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อ
 การพัฒนาหมู่บ้าน เมื่อผู้นำเห็นความสำคัญของกิจกรรมหรือโครงการที่จะให้ชุมชนของตนได้รับการ
 พัฒนา และสนับสนุนเพื่อให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นในหมู่บ้านย่อมที่จะทำให้ประชาชนให้ความสนับสนุน
 โครงการนั้น ๆ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมได้

ในการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรของหมู่บ้านสบสาหนองพาน ผู้นำภายในชุมชนได้มี
 บทบาทในการให้การสนับสนุนกิจกรรมนี้เป็นอย่างมาก โดยเริ่มตั้งแต่การได้ไปพบกับ เกษตรตำบล
 และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกร โดยได้ทำการ
 รวบรวมข้อมูล และแนวทางแก้ปัญหาที่สามารถตอบสนองปัญหาของชุมชน ที่สอดคล้องกับการดำเนิน
 ชีวิตของชาวบ้านมากที่สุด จากนั้นได้จัดการประชุมร่วมกับทีมวิทยากรกระบวนการ กรรมการหมู่บ้าน
 สบสาหนองพาน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล และประชาชน ถึงกิจกรรมการแก้ปัญหา
 ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาคือระบบบำบัดแบบชีวภาพ จากนั้นจึงถ่ายทอดความรู้และข้อมูลที่ได้รับมาให้กับ
 ชาวบ้านในชุมชนผ่านกรรมการหมู่บ้าน และทีมวิทยากรกระบวนการ ซึ่งกระตุ้นให้ชาวบ้านร่วมกันคิด
 แสดงความคิดเห็น หาทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาคือความขัดแย้ง และเพื่อที่จะได้ดำเนินการแก้
 ปัญหานี้ไปอย่างรอบครอบ โดยชาวบ้านทุกคนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันวางแผน และดำเนินการแก้
 ปัญหาทุกขั้นตอนตามความคิดของตนเอง โดยทางผู้นำจะรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน ในลักษณะ
 ของการทำงานแบบประชาธิปไตย และมีการให้เกียรติกันและกัน เคารพสิทธิของชาวบ้านในการเลือก
 ทางแก้ปัญหามาของชุมชน รวมทั้งให้การสนับสนุนในสิ่งต่างที่มีความจำเป็นในการแก้ปัญหา เช่น
 สถานที่ประชุม ค่าใช้จ่ายบางส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม อุปกรณ์อำนวยความสะดวกใน
 การปฏิบัติงาน ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านอย่างแท้จริง ชาวบ้านทุกคนรู้จักหน้าที่ และ
 ความรับผิดชอบตามความสามารถ ความถนัดของแต่ละคน ไม่หลีกเลี่ยงหรือบ่ายเบี่ยง ซึ่งการทำงาน
 ของผู้นำในลักษณะดังกล่าว ช่วยทำให้ทุกคนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามาของหมู่บ้าน

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาในหมู่บ้านสบสาหนองพาน สอบถามความคิดเห็นของชาวบ้านที่
 เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหมอลพิษจากฟาร์มสุกรในหมู่บ้านนั้นพบว่า กิจกรรมการแก้ปัญห
 ดังกล่าวทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม คือ ผู้นำภายในชุมชน ทีมวิทยากรกระบวนการ และชาวบ้านได้เรียนรู้
 เข้าใจถึงวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาหมอลพิษผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้ได้รับการ
 พัฒนาตนเองและพร้อมที่จะพัฒนาผู้อื่น จากการที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับชาวบ้านสะท้อนได้ให้เห็นว่า

ชาวบ้านที่เข้าร่วมได้เกิดการเรียนรู้ในการวิเคราะห์ชุมชนของตนเองทำให้เกิดความมั่นใจ และดำเนินการแก้ปัญหามลพิษที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับหมู่บ้าน สำหรับผู้นำชุมชนได้ให้ความคิดเห็นถึงกิจกรรมนี้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อชาวบ้านสหภาพองฟาน เพราะมลพิษเป็นเรื่องสำคัญ ถ้ามีมลพิษเกิดขึ้นในชุมชน ก็จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาด้าน อื่น ๆ รวมทั้งความขัดแย้งภายในชุมชนด้วย ซึ่งจะเห็นว่าผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ปัญหาได้เห็นความสำคัญในเรื่องมลพิษและเป็นผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สิ่งที่ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาคือต้องการในการแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในชุมชนคือ ต้องการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และทีมวิทยากรกระบวนการในการให้ข้อมูลข่าวสาร ให้คำแนะนำเยี่ยมเยียน เป็นที่ปรึกษาให้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นขวัญและกำลังใจในการทำกิจกรรมการแก้ปัญหามลพิษภายในชุมชนต่อไป

The logo of Chiang Mai University is a circular emblem. In the center is a detailed illustration of an elephant standing and facing left. The elephant is surrounded by a decorative border. Below the elephant, the text "CHIANG MAI UNIVERSITY 1964" is written in a circular path. On either side of the elephant, there are stylized floral or sunburst-like symbols.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved